SAMLAREN

TIDSKRIFT

FÖR

SVENSK LITTERATURHISTORISK FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 14

1933

UPPSALA 1933

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

UPPSALA 1933
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.
3337

MISCELLANEA.

Till Andreas Arvidis Manuductio ad poesin svecanam.

I vad mån exempelverserna i Manuductio ad poesin svecanam äro Arvidis »egna alster» har kort diskuterats av Sylwan i Den svenska versen, 1: 45 f., 250. På det senare stället påpekar Sylwan att verserna i två partier (Manuductio s. 126 f., 153 f.) erinra om Bondepraktikan, men att han ej återfunnit dem i denna skrift.

I själva verket återfinnas emellertid i det första av de två av Sylwan nämnda partierna (Manuductio, s. 126 f.) ett par verser ur Bondepraktikan, ehuru omskrivna till oigenkännelighet. Ravn hade för sin Ex rhythmologia danica msc. epitome brevissima, Arvidis förebild, bland andra källor också utnyttjat den danska Bondepraktikan; han hade ur den tagit några verser som syntes honom lämpliga och omstuvat dem så att de passade för hans speciella ändamål. Det är två av dessa verser som Arvidi i sin ordning upptagit från Ravn, försvenskat och infört i sin Manuductio. Det är uppenbart, att verserna hos Arvidi ej mycket kunna likna den svenska Bondepraktikans motsvarande verser, även om den svenska Bondepraktikan knappast skiljer sig från sin danska förlaga.

Jag anför sida vid sida de olika redaktionerna.

Danska Bondepraktikan 1597	*Ex rhythmologia danica*	*Manuductio*
I. sid. D 2 b.	I. sid. 10.	I. sid. 133.
Oc naar Maanen er Ny vorden/	Naar som Maanen blegner straxen efter hand er tend/	När som Månen bleknar/ strax han tändes vtaff ny/
Saa skalt du mercke effter dette Orden.	Vislig vil det regne: men om hand er røder kiend/	Wil thet gärna regna: Är han och rödh ofwan sky
Det bliffuer smuct Væir/ om Maanen skin huid/	Storm mue vi da vente: men om hand er mure hvid/	Storm tå må man wänta: Men befins han wara hwijt/

Skin hand rød/ da kommer stort Væir hid.	Troo vi allesammen at den Maanet blifver blid	Blidh oß blijr then Monat/ som hwar märkia kan medh flijt.
Skin hand bleg skalt du forstaa/ Da skulle wi vist megen Regn faa.		
II. sid. E 4 b.	II. sid. 7.	II. sid. 127.
Om Gæss oc Ender vilde oc tamme/ Meget bade oc sig tilhaabe samle. Oc mange saadanne Fule kommer her/ It vaat Væir forhaanden er.	Naar som Gieß oc Ender vild' oc tamme Sammenkomm'/ oc meget bad' oc bram*me*/ Naar Vandfugle sanckis tyck' ihobe/ Vaaden Sky da snart vil gifue Draabe.	När the Foglar/ som wid watnen wanka/ Hopetals sigh må tilsamman sanka/ Hålla fyr/ och doppa Hufwud neder/ Stort Regn fölia plägar waara Seder.

Olikheten mellan Ravn och Bondepraktikan är stor, men att Ravn öst ur denna källa visa otvetydigt hans övriga från Bondepraktikan hämtade verser; i parti II och första hälften av parti III har han ordagrant följt sin förlaga.

Jag avtrycker här de bägge redaktionerna.

Danska Bondepraktikan 1597	*Ex rhythmologia danica*
I. sid. E 2 a.	I. sid. 9.
Vilt du vide met liden wmag/	Vilt du snarlig vide Paaskedag til visse/
Første Ny effter Kyndelmisse dag.	Første Ny/ merck klarlig efter Kyndelmisse/
Første Onsdag der effter kommer/	Saa nest Onsdag første som derefter kommer/
Da haffuer du Faste met Kuld oc Hunger. Derfor kand ingen sige ney/ Huad heller det er skudAar eller ey.	Da saa kommer Fasten uden Eggeblommer.
II. sid. E 4 a.	II. sid. 4.
Naar kulden mon sig om Vinteren sacte/	Naar Kuld om Vinter sig mon sacte/
Da skalt du snart en Sne foruacte.	Da skalt du snart en Snee forvacte:
Men følger der Taage met/ tro mig	Men følger Taage med/ tro mig/
Der kommer en Regn/ det siger ieg dig.	Der kommer Regn/ Jeg siger dig.

III. sid. E 4 b.

Naar Hundenis bug meget knurrer/
æder meget Græss griner oc murrer.
Da vil der gierne saa tilgaa/
At wi snart dereffter en Regn faa.

III. sid. 6.

Naar Hunde*n*s Bug utidig knurrer/
Hand griner/ æder Græß/ oc murrer:
Da Regn vil snarlig effterfalde/
Som Fædre fordum fortalde.

IV. sid. G 3 b.

Ieg Røger mit Kiød vdi denne tid/
Ieg æder oc Dricker foruden nid.
Intet Blod vil ieg nu aff mig lade/
Fordi det vdi denne Maanet intet mon bade.

IV. sid. 6.

Kiødet jeg nu lader røge brunt/
Æder oc der dricker paa vel runt/
Giør saa gafn at Sveden sprecker ud/
Men med Jern maa mig ey aabnis Hud.

* * *

Vad det andra av Sylwan nämnda partiet (Manuductio, s. 153 f.) beträffar, har detta icke något att göra med Bondepraktikan. Ett flertal av exempelverserna i denna avdelning utgöres nämligen av omarbetade utdrag ur den medeltida dikten »Om bohagx handell», författad av linköpingsbiskopen Henrik Tidemansson.[1] Den som en gång sysslat med Biskop Henriks rim kan icke undgå att igenkänna de karakteristiska vändningarna och uttrycken. Den förra delen av dikten, den del som innehåller de egentliga hushållsråden, har nästan fullständigt begagnats, såsom nedanstående sammanställning av de korresponderande partierna visar.

Om bohagx handell

I. v. 5—8.

The*n* brÿgger alt well som mellter grant
Se th*er* till fuluell alt om tu kant
Brÿggias skall i neda*n* och eÿ i nÿ
Ock teras skal tz i godo*m* sedo*m* i huario*m* bÿ.

II. v. 9—17.

J rettom tid melta tit korn i malt
At tz eÿ blijffuer för het eller kalt
Om heta som*m*ere*n* bliff*u*er tz fult med enger
Ner tu tz melter acta tu tz till hopa menger

Manuductio

I. sid. 150.

Brygg vthi Nedan och ey vthi Ny/
Seeden så hålles i hwariegodh By.
Maltet maal sönder thet ackta ther hoos/
Elliest så winner tin Bryggning ey Roos.

II. sid. 154.

Rättan tijdh mälta titt Korn vthi Malt/
Lät thet ey blifwa hett eller förkalt/
Sommarens heete gör Maltet fult änger/

[1] Utgiven av KLEMMING i *Svenska Medeltids dikter och rim,* sid. 419 f. Utdragen nedan äro avtryckta efter handskriften, från vilken Klemmings utgåva avviker på ett par oviktiga ställen.

Ther aff får tu öll so*m* later tig fast spÿ
Och spörs vit om kring all vår bÿ
Then sit malt vel melter han vell brÿgger
Then sin [hus][1] vel tecker han vel bÿgger
Then sit tak vel acter han ligger för dråp trÿgger.

När tu hett mältar/ oc sam*m*an thet mänger
Then sitt Malt mältar wäl/ och så wäl brygger/
Sofwer om natten hos Käresten trygger.

III. v. 32—35.

Timber skall tu hugga i blå nedan
Och bÿgge varactig hus i godo*m* tido*m*
Så skader tig eÿ gerna te marker eller mår
Och husen bliffua varactig i mo*n*ga år.

III. sid. 155.

Bonden han hugge sitt Timber i Nedanet blåå/
Sedan han sättier vp Byggning som länge kan ståå.

IV. v. 36—39.

Rödia eng hug skogh och mark
Ther till haff ÿxena vell huassa och skarp
Thet gör i mars månat j första prim
Och foracta eÿ min lerdom och rim.

IV. sid. 160—161.

Få tu man Drängen Yxen i hand/
Martius wijsar Skogar och Land/
Hwilke han rödia lijder rätt still.
Änger aff Dränger hafwa han wil.

V. v. 58—61.

Gerda vell om tin trägård och om tin åker och engh
Så må tu trÿgger om natte*n* soffua i tin sengh
Bruka fast ploge*n* och gödt fast tina iordh
Så må tu i år som tu måtte i fiordh.

V. sid. 161.

Gärden wäl allan Åker och Ängen/
Sedan j sofwa roligt i Sängen.
Göden wäl Åkren/ bruker och Marken/
Aldrigh sähn ät' j bareste Barken.

VI. v. 63—68.

Monga telninga quista och törra grena
Te stå bärande trä fazt mÿkit till mena

VI. sid. 154—155.

Om man wil Äpplen och Pärun nog äta/
Teelningar qwistar oc hwarie törr green

[1] Insatt efter KLEMMING.